

“Təhsilimizin inkişafı üçün səylərimi əsirgəməyəcəm”

Məlumdur ki, müasir dünya reallıqları şəraitində hər bir ölkənin inkişafı yüksək ixtisaslı, müasir səriştə və bacarıqlarla sahib insan kapitalından, onun intellektual səviyyəsindən çox asılıdır. Bu isə bir çox hallarda ölkənin davamlı inkişafında həllədici rol oynayan elmi-tədqiqatçıların hazırlanmasını zərurət çevirir. Bu mənada 2018-ci ilin noyabrında Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan ali təhsil sisteminin beynəlxalq rə-

qabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Programı” ölkəmizdə yüksək intisal mütəxəssislərin hazırlanmasına mühüm töhfədir. Program çərçivəsində doktorantura təhsili almaq hüququ qazanan gənclərimizdən biri də Asif Mustafayevdir. O, hazırda Almanıyanın Köln Universitetində “Kibercinayətkarlıq” ixtisası üzrə PhD/doktorantura təhsili alır. Əvvəlcə müsahibimizlə yaxından tanış olaq.

Asif Mustafayev:

“Almaniyada təhsil aldığım müddətdə yiyələndiyim elmi biliklərimi, araştırma təcrübəmi Bakı Dövlət Universitetindəki tədrisimdə tətbiq etməyə çalışacağam”

alan və tedqiqatını aparan universitet kimi ölkədə və dünyada öz layiqli yerini tutması yolunda töhfəsinə verəcəyinə inanıram. Bundan başqa, Almaniyada təhsil aldığım müddədə yiyələndiyim elmi biliklərimi, metodologiyamı, araşdırma təcrübəsinə, elmi işgüzarlığı, elmi disiplini və cavabdehliyi də Bakı Dövlət Universitetindəki tədrisimdə bacardığım qədəri ilə aşılamağa, tətbiq etməyə çalışacağam.

Inkişaf etməkdədir

Tamamilə doğrudur. Biz artıq informasiya

texnologiyasının çok sürelə inkişaf etdiyi bir dövrdə yaşayırıq. Bu inkişaf o qədər sürətlidir ki, adı bir texnoloji yenilik bir ildən sonra xeyli köhnəlmış hesab oluna bilir. Sünî intellekt, robot texnologiyası artıq elə bir inkişaf həddindədir ki, yavaş-yavaş bu texnologiya artıq insanları əvəz etməyə başlayıb. Əksər peşə sahibləri bu dəyişikliyə məruz qalacaqdır. Kibercinayətlərin meydana çıxmazı təxminən elektron hesablayıcı maşınların yaranması və inkişafı ilə eyni dövrə təsadüf edir. İnformasiya texnologiyaları inkişaf etdikcə kibercinayətkarlıq, onun törədilmə üsulları, məsuliyyətdən yayınma imkanları da inkişaf etməkdə, dəyişməkdədir. Burada ortaya çıxan ən böyük problem ondan ibarətdir ki, kibercinayətkarlıq hüquq informasiya texnologiyasının inkişafı ilə ayaqlaşa, onun yüksək inkişaf sürətinə yetiş bilmir. Bu, isə öz növbəsində bu sahədəki qanunvercilikdə xeyli boşluqların, bəzən ziddiyyətlərin əmələ gəlməsinə səbəb olur. Artıq robotlar tərəfindən törədilən əməllərə (robot crime), eləcə də sünî intellektin sehvlerinə görə məsuliyyət məsələsi yeni hüquqi problem sayılır. İnsanlar artıq günlərinin xeyli hissəsini

virtual alıcıları keşfet, öz işformi internet üzerinde görmeyə başlayıb. Son iller ölkədə onlayn alqı-satçı kifayət qədər artmağa, müxtəlif yerlə və xarici saytlar vasitəsilə vətəndaşlarımız dünyanın istənilən ölkəsindən müxtəlif mallar sıfırış etməyə başlayıb. Bu tendensiya xüsusilə mövcud pandemiyaya görə daha da sürətlənmiş oldu. Bu, özlüyündə rahatlıq, stressiz bir alqı-satçı növü olsa da, təbii ki, mənfi tərəflərini də özü ilə gətirməkdədir. Belə ki, internet üzərindən sıfırış verən hər bir şəxs öz şəxsi məlumatlarını, bank hesab nömrələrini bəyan etməlidir. Bu da öz növbəsində pishing (müxtəlif manipulyasiya vasitələrilə şəxsi məlumatların ələ keçirilməsi) üçün əlverişli imkan deməkdir. Artıq insanların bank hesablarından cüzi məbləğlərin naməlum formada yoxa çıxması ölkədə nadir qarşılanacaq bir hadisə deyildir. Şübhəsiz ki, bunların eksəriyyəti avtomatlaşdırılmış formada aparılan pishing hücumlarının nəticəsidir. İnformasiya texnologiyasının, digitallaşmanın yüksək sürəti inkişafı, real əməliyyatların artıq internet üzərindən həyata keçirilməsi internet və kompüter cinayətlərinin sayının və çeşidlərinin artması ilə nəticələnəcək. Qeyd edilənlər xüsusilə hazırkı dövrə pandemiya sebəbələdən daha da sürətli bir hal alması ilə bizim kibercinayətlərə hazırlıqsız məruz qalmamıza, habelə mübarizə strategiyamızı formalasdırmaqdə ləngiməyimizə səbəb ola bilər. Bu da öz növbəsində strateji baxımdan həssas olan sözügedən sahəyə xüsusi diqqətlə yanaşılmasını labüb edir.

**“Texnoloji metodlarının tətbiqində
daha da diqqətli olmalyıq”**

- Mövcud pandemiya şəraiti təhsildə müxtəlif texnologiyaların tətbiqini qəçilməz etdi. Texnologiyaların zərərlə təsirlərindən, xüsusən də təhsil sahəsində, qorunmaq mümkün-dürmü? Bu barədə nə kimi tövsiyələriniz olardı?

- Doğrudur. Təsadüfi deyil ki, dünya, elcədə ölkəmiz rəqəmsallaşma və həyatımızda informasiya texnologiyalarının tətbiqində 10 ilə qot edəcəyi inkişaf yoluunu bir virusun səbəb olduğu pandemiya müddətində keçmiş oldu. Biz hazırlıqsız olmayımiza baxmayaraq, təhsildə müxtəlif programların tətbiqi vasitəsi ilə uzaqdan tədrisi həyata keçirməyə məcbur olduq. Burada söhbət xüsusiilə məktəblilərdən getdiyi üçün həmin texnoloji metodların tətbiqində dəha diqqətli olmalıyıq. Bu zaman xüsusiilə şagirdləri onların şəxsi məlumatlarının, video və şəkillərinin etibarlı formada qorunmasına töminat verən metodlar tətbiq edilməlidir. Çox vacib olmadığı halda əlavə məlumatların bəyan, onların surətlərinin əlavə edilməsindən yayınmaq lazımdır. Çünkü tətbiq etdiyimiz bütün programlar ayrı-ayrı transmilli korporasiyalara məxsusdur və onların bizim məlumatlarını hansı formada və necə qoruduğundan heç də həmişə əmin olmamışık. Internet üzərində qeyri-etiğ materialların, şantaj və hədə-qorxu kimi halların geniş yayıldığı bu dövrdə gənc nəslİ bu cür neqativ

versitetin hüquq fakültəsində media ci-nayətkarlığı, informasiya texnologiyaları hüququ, beynəlxalq cinayət hüququ əsas olmaq üzrə dövlət imtahanı pilləsində əsaslı hüquq tehsili alıb. 2018-ci ildə Köln Universitetinin hüquq fakültəsində iki professorun elmi rəhbərliyi altında “Kibercinayətkarlıq sahəsində Almaniya və Azərbaycan qanunvericiliyinin beynəlxalq normalarla birlikdə müqayisəli təhlili” mövzusunda doktorantura təhsilinə başlayıb. 2019-cu ildən Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinin beynəlxalq xüsusi hüquq və Avropa hüququ kafedrasında alman bölməsində Avropa hüququ istiqamətində saathesabı dərs deyir. Ədliyyə Akademiyasında kibercinayətkarlıq mövzusunda təlimçi olaraq çıxış edir. 2018-ci ildən Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının üzvüdür.

- *Gələcək hədəfləriniz barədə.*

- Hazırda kibercinayı tekrarlıq sahəsində qanunverciliyini və təcrübəsini araşdırıǵım Almaniya bu cinayət əməllörünü müyyəyen edərək öz milli qanunverciliyinə daxil edən ilk ölkələrdəndir. Bir çox ölkələr Almanıyanın bu sahədəki təcrübəsindən geniş faydalananır. Qeyd edim ki, oxuduǵum Köln Universitetinin hüquq fakültəsi hüquq tədrisi baxımından Almaniyada 5-ci sıradə dayanır. Hesab edirəm ki, ölkəmizin bu sahədəki qanunverciliyinin, hüquq ədəbiyyatının təcrid etməsi üçün faydalı işlər üçün hələcəm

Zenginleşməsi üçün təyari işlər görə biliərəm. Fikrimcə, elmi fəaliyyətimin ilk obyekti birbaşa cinayət hüququ ilə bağlı ədəbiyyat olmalıdır. Bu baxımdan istərdim ki, əldə etdiyim nəzəri və praktiki biliklərimi hüquq ədəbiyyatlarında, kommentariyalarda və digər qaynaqlarda yüksək etdirərək, internet və kompüter cinayətlərinin həmin qaynaqlarda daha aydın və dolğun formada təsvir olunmasına nail olum, eyni zamanda həmin mənbələrin zənginləşdirilməsinə, həmçinin qanunverciliyimizin təkmilləşdirilməsinə öz töh-

Bununla yanaşı, bu sahədə tədqiqat aparan bir elm adamı kimi təhsilimizin və onun timsalında Bakı Dövlət Universitetinin inkişafı, uğur qazanması üçün səylərimi əsirgəməyəcəm. Mənim Almaniyada özümü daha rahat, qayğısız hesab etdiyim, getmək üçün darıxdığım, saatlarla mehsuldar elmi işlə məşğul olduğum yer Köln Universitetidir. Bunu, fikrimcə, eksər almanın universitetlərinə şamil etmək olar. Alman universitetləri öz elmi aurası, pozitiv enerjisi ilə tələbələri təhsilə, elmə cəlb etməkdədir. Bu, mənim arzum və uzaq hədəfimdir ki, doğma Bakı Dövlət Universiteti də bu xüsusiyyəti ilə həmişə seçilmiş olsun. Ümidvaram ki, universitetimizin bundan sonraki inkişafı da uğurla davam etdiriləcək, milli tariximizin dəyərli bir hissəsi olan bu təhsil ocağı yalnız öz tələbə kontingentinin deyil, bütün Azerbaycan gençliyinin intellektinə işq tutacaqdır. İnanıram ki, doktorantı olduğum program bu arzumun reallamasmasına öz töhfəsinə verəcəkdir.

Oruc MUSTAFAYEV

- Dövlət Programına qəbul olunmağınız barədə təəssüratlarınız necədir?

- Dövlət Programına qəbul olunmağımın mənim üçün böyük bir nailiyyət olduğunu düşü-nürəm. İstər sənəd qəbulu, isterəs də ümumilik-də qəbul prosesi həqiqətən yüksək səviyyədə təşkil olunmuşdu. Önce bildirim ki, sənəd qəbu-lu beynəlxalq səviyyədə təqaüd fondlarının sə-nəd qəbulu şərtləri və prosesləri ilə müqayisədə daha asan, əlcətan və praktik xarakter daşıyırı. Qəbul prosesi və müsahibə mərhələsi öz yüksək keyfiyyətli təşkilatlılığı ilə yadimdə qaldı. Mü-sahibə mərhələsinə olduğun ölkədən "skype" programı ilə online qoşulmaq imkanı yaradıl-mışdı. Müsahibə mərhələsi video kamerası ilə çəkiliş də daxil olmaqla, çox şəffaf formada aparıldı. Pandemiya dövrüne düşməsinə, emek-daşların evdən çalışmalara baxmayaraq, proses dövründə yaranmış bütün suallara, bütün məsə-lələrin həllinə yüksək diqqət, peşəkarlıq ilə ya-naşılmışdır. Bunun üçün bu prosesdə əməyi olan hər kəs minnətdərlığımı bildirirəm.

Universitetlərimizin elmi
bazasının zənginləşdirilməsi

- DP-nin yüksək hazırlıqlı mütəxəssislərin hazırlanmasında rolunu necə qiymətləndirirsiniz?

- Öncə bildirim ki, bu program bizim hər zaman vacibliyini dilə gətirdiyimiz bir işi görməkdədir. Belə ki, universitetlərimizin elmi bazasının zənginləşdirilməsi üçün bu program əvəzsiz önem daşıyır, çünki doktorantura təhsili üçün göndərilmiş şəxslər dönyanın ən qabaqcıl universitetlərində elmi işlərini müdafiə edəcəklər. Bu universitetlərin hər biri yüksək elmi-tədqiqat ənənəsinə, seçilmiş professor-müəllim hevətinə malik oldugu üçün qabaqcıl universi-

yim işlərdən birincisi fakültəmizdə bu sahəyə diqqətin artırılmasına, bu sahənin ayrıca, yaxud media cinayətlərinin tərkibində tədris edilməsinə nail olmaqdır. Bununla yanaşı, fakültənin tərkibində media ve kibercinayətkarlıq mərkəzinin yaradılmasına nail olmağa çalışacağım ki, bu da öz növbəsində tələbələr arasında bu sahəyə mərağın artırılmasına, kibercinayətkarlıq sahəsində mütxəssislərin yetişdirilməsinə yol açacaqdır. Bütün bunların Bakı Dövlət Universitetinin kibercinayətkarlılığı hüquqi torfdan olardır.